telėmis. Kape Nr. 26 iš abiejų tūtos galų buvo po tampriai susuktą įviją bei gintarinį karolį. Dar vienas gintarinis karolis rastas kape Nr. 20.

Tiriant kapinyną, aptikta nemažai ir atsitiktinių radinių. Dalis jų - iš suardytų žirgų kapų (žalvariniai žvangučiai, įvijos, apkalėliai, kamanų skirstikliai, geležinės sagtelės, grandys). Yra ir apdegusių bei neapdegusių daiktų fragmentų iš suardytų žmonių kapų: žalvarinių pasaginių segių aguoniniais bei platėjančiais galais ir vytinių antkaklių dalys, žvangučiai.

Žirgų bei suardyti degintiniai žmonių kapai datuojami XIII-XIV a.

1989 m. vakarinė kapinyno riba liko nenustatyta.

Laima Vaitkunskienė

ŽVILIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI

MA Istorijos instituto "Žemaitijos" ekspedicija nuo 1983 m. tiria Žvilių kapinyną (žr.: ATL 1982 ir 198 metais. - V., 1984. - P. 101-104; ATL 1984 ir 1985 metais. - V., 1986. - P. 74-75; ATL 1986 ir 1987 metais. - V., 1988. - P. 103-107). 1988 ir 1989 m. tirtas dar 580 m^2 plotas. Trys perkasos (Nr. 63-65 kasinėtos toje kapinyno dalyje, kur žviliškiai buvo laidojami VII-VIII a. Čia rasta 10 kapų (Nr. 249-258) Kitose perkasose (Nr. 66-82), kasinėtose senajam geležies amžiui priklausančių kapų su akmenų vainikais teritorijoje, ištirti 45 kapai (Nr. 259-303). Iš viso aptikta daugiau kaip 320 įkapių, kurių didesnioji dalis yra iš suardytų kapų.

Pirmojo laikotarpio kapai beveik visi suardyti. Tačiau buvo galima nustatyti, kad mirusieji laidoti nedeginti, po vieną pailgose 160-220 cm ilgio, 60-90 cm pločio ir 55-100 cm gylio duobėse. Laidojimo kryptis aiškesnė tik 5 kapuose, kur mirusieji guldyti galva į pietryčius. Moterų kapuose rasta geležinių

ylų, žalvarinių žiedų ir grandinėlių, iš žalvarinių įvijėlių ir grandelių-kabučių sudarytų vėrinėlių. Patraukia dėmesį iš vilnonių siūlų ir žalvarinių mažyčių grandelių supintos juostos - apgalviai, kurių, deja išlikusios tik dalys. Dviejuose kapuose rasta po "vyrišką" įkapę - žalvariu kaustytą geriamąjį ragą.

Tik vieno vyro kape rasta žirgo galva, greičiausiai buvusi padėta ant karsto (mirusiojo krūtinės srityje). Prie radinio prigludusios žalvarinės įvijėlės ir klevo sėklos pavidalo kabutis liudytų, jog žirgas aukojimo ceremonijoje dalyvavo kamanotas. Labai suardytuose vyrų kapuose dar aptikta geležinių sagčių, lazdelinių smeigtukų bei metalinių dirbinių nuolaužų.

Antrojo laikotarpio kapuose mirusieji laidoti taip pat nedeginti, po vieną 140-240 cm ilgio, 60-90 cm pločio ir 50-110cm gylio duobėse, mediniuose karstuose, kurių išlikę tik menki pėdsakai. Dažniausiai mirusieji guldyti galvomis į šiaurės vakarus, bet kai kurie jų palaidoti galva į šiaurę, pietryčius, pietvakarius su nukrypimais į rytus, pietus ar vakarus. Pastebėta tendencija priešinti vyrų ir moterų orientaciją pasaulio šalių atžvilgiu. Ši laidosenos savybė ypač akivaizdi ten, kur abiejų lyčių mirusieji palaidoti greta.

Kapai būdavo apdedami akmenų ratais. Kasinėjimų metu rastos tik suardytų vainikų dalys. Sprendžiant iš jų, vainikai galėjo būti apie 120 cm pločio ir apie 200-250 cm ilgio (vidiniai matmenys). Naudoti labai įvairaus dydžio akmenys. Kai kurie kapai apjuosti iki 40-50 cm skersmens akmenų ratu, ki- - keturaukščių vainiku, sukrautu iš nedidelių, karšis vos 8-10 cm skersmens ar dar mažesnių akmenų. Iš jų sukrauti rentiniai buvo 45-55 cm aukščio. Įdomu, kad vienas virš kito dedamas akmenų „aukštas" būdavo vis mažesnio skersmens, dėl to vainiko sienelės yra pasvirusios į kapo vidų.

Vyrų kapuose darbo įrankiai ir ginklai (kirviai, peiliai) kartais dar ir žirgo bei raitelio aprangos daiktai (diržai, žąslai, pentinai) randami galvūgalyje.

letys dėtos dešinėje arba kairėje mirusiojo pusėje taip, kad geležiniai jų antgaliai būtų ties galva. Ge ležiniu smeigtuku, dažnai ir žalvarine sege būdavo susegamas drabužis. Beje, kai kurių vyrų aprangą, puošė net 2-3 segės, antkaklė, apvarelė iš stiklo, gintaro karoliukų, žalvarinių įvijėlių ar kibirelio for mos kabučių 1-2 apyrankės, žiedas.

Moterų kapuose iš darbo įrankių aptiktos tik ylos, padėtos mirusiajai ties galva ar ties kojomis. Moterys puoštos labai įvairiomis apvaromis, suvertomis iš spalvoto stiklo, gintaro karoliukų, žalvarini įvijėlių, kibiro pavidalo kabučių, antkaklėmis, smeig tukais, apyrankėmis, žiedais. Ypač gražūs krūtinės papuošalai, sudaryti iš 2 geležinių smeigtukų, žalvarinių pusmėnulio formos ažūrinių kabučių ir grandinėlių.

Vaikai laidoti taip pat su įvairiomis įkapėmis, tar kurių pasitaikė tikrų retenybių. Antai unikalus 9 figūrinių gintaro kabučių vėrinys puošė kape Nr. 261 palaidoto berniuko aprangą. Mirusiojo kaklą juosė kita apvara, suverta iš 13 mėlyno stiklo ir 1 gintarinio karoliukų, žalvarinių įvijėlių, kibiro formos kabučių. Be to, vaikui ant abiejų rankų užmauta po apyrankėlę, o ant kairiosios dar ir žiedelis. Vaikas buvo suvyniotas į drobulę, kuri pakakléje skersai persmeigta geležiniu smeigtuku, didoka (vyriška) sege, o prie šios - dar 2 mažytės segelės, įsegtos išilgai. Mirusiojo galvūgalyje padėtas diržas su peiliu, o kairėje puséje - ietis su geležiniu antgaliu. Nemaža įkapių ir mergaičių kapuose. Pavyzdžiui, kape Nr. 274 mirusiosios papuošalų komplektą sudarė 2 antkaklės, žalvarinių įvijėlių ir karoliukų vėrinys, 4 apyrankės.

Įprasta vyrų, moterų ir vaikų įkapė - tai 1-2 spalvoto stiklo arba gintaro amulėtai-karoliukai, prikabinami prie krūtinės papuošalų. Kapuose dažnoka aptinkama ir pavienių grublėtosios keramikos šukelių.

Laidojimo metu laikytasi apeigų, susijusių su ugnimi. Mat kapų sampiluose tai vienur, tai kitur (įvai

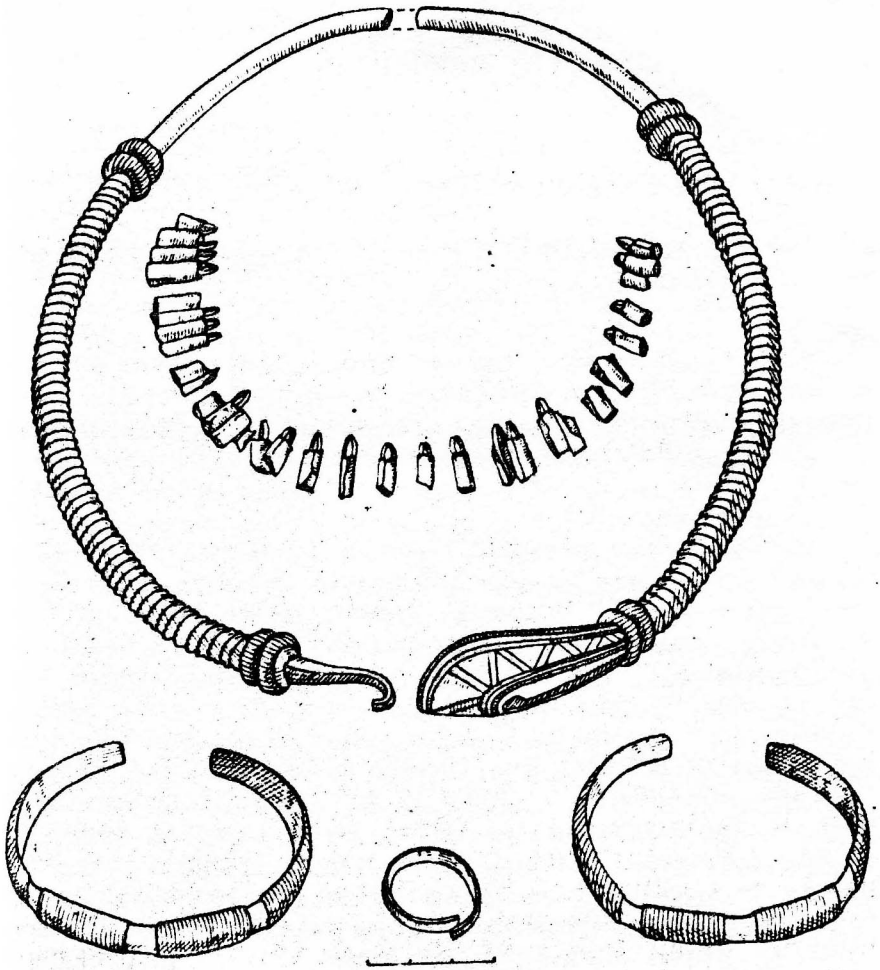

14 pav. Žviliai. Žalvariniai papuošalai iš kapo Nr. 265

riame gylyje) buvo degėsių krislelių, angliukų. Be to, perkasoje Nr. 69 buvo išlikę židinio liekanų - pelenų, angliukų, suodžių kupina 75x50 cm dydžio duobė, kurios pakraščiai vietomis dar apdėti akmenimis. Panašių akmenimis apjuostų židinių šioje kapinyno dalyje rasta ir anksčiau.

Ilona Vaškevičiūtė

ŠUKIONIŲ KAPINYNO (PAKRUOJO RAJ.) 1989 M. TYRINĖJIMAI

1989 m. MA Istorijos institutas tęsė Šukionių kapinyno tyrinėjimus, pradėtus 1988 m. (žr.: šios knygos p. 105).

Dirbta toliau šiaurinėje ir šiaurės rytų kapinyno dalyje, ištirtas 585 m^2 plotas, rasta 72 kapai, surinkta 200 radinių.

Laidota labai negiliai - kapų kontūrai pastebimi jau 30 cm gylyje, o 35 cm gylyje neretai pasiekiamas kapo duobės dugnas. Matyt, todėl apie 24 % visų kapų rasti visiškai sunaikinti (išliko tik duobės dugno žymės), o 20,8 % kapų buvo labai apardyti (iš jų likučių taip pat ne visada galima susidaryti vaizdą, kas ir kokia kryptimi laidotas). Duobės kastos 220x70-180x55 cm dydžio, užapvalintais galais, vaikams mažesnės - 120x55 cm. Mirusieji laidoti nedeginti, tačiau griaučiai išlikę labai prastai, kai kuriuose kapuose rasti tik kojų kaulai. Matyt, tam turėjo įtakos ir negilus laidojimas. Griaučių likučiai, pagal kuriuos galima nustatyti laidojimo būdą, rasti tik keliolikoje kapų. Remiantis minėtais kapais ir įkapėmis aišku, jog mirusiuosius laidojo aukštielninkus, ištiestomis kojomis ir krūtinės srityje įvairiai sudėtomis rankomis: smailiu kampu taip, kad plaštakos siekė apatinį žandikaulį, stačiu kampu, arba viena ranka padėta ant krūtinės, o kita - ištiesta palei šoną.